

2. Η HRE (Εκπαίδευση για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα) και η σύνδεση της με την EDC (Εκπαίδευση για τη Δημοκρατική Ιδιότητα του Πολίτη)¹³

Η Εκπαίδευση για τη δημοκρατική ιδιότητα του πολίτη και η εκπαίδευση για τα ανθρώπινα δικαιώματα είναι στενά αλληλένδετες και αμοιβαία υποστηρικτικές. Διαφέρουν στο επίκεντρο και το πεδίο εφαρμογής τους και όχι στους στόχους και τις πρακτικές. Η εκπαίδευση για τη δημοκρατική ιδιότητα του πολίτη επικεντρώνεται κυρίως στα δημοκρατικά δικαιώματα και τις υποχρεώσεις και την ενεργό συμμετοχή, σε σχέση με τον πολιτικό, κοινωνικό, οικονομικό, νομικό και πολιτιστικό τομέα της κοινωνίας, ενώ η εκπαίδευση για τα ανθρώπινα δικαιώματα ασχολείται με το ευρύτερο φάσμα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών σε κάθε πτυχή της ζωής των ανθρώπων.

Council of Europe Charter on Education for Democratic Citizenship and Human Rights Education, που ισοθετήθηκε στο πλαίσιο της Σύστασης CM/Rec(2010)7 of the Committee of Ministers στις 11 Μαΐου 2010.

Το επόμενο μέρος εξετάζει πιο προσεχτικά τη σχέση μεταξύ της HRE και της EDC.

Δεκαετίες πριν, τα Ήνωμένα Έθνη και οι εξειδικευμένοι οργανισμοί του επίσημα αναγνώρισαν το δικαίωμα στην εκπαίδευση για τα ανθρώπινα δικαιώματα, δηλαδή, το δικαίωμα των πολιτών να ενημερώνονται σχετικά με τα δικαιώματα και τις ελευθερίες που περιέχονται στα επίσημα διεθνή κείμενα για τα ανθρώπινα δικαιώματα που έχουν κυρωθεί από τις χώρες τους. Οι κυβερνήσεις είναι υπόλογες για την εφαρμογή αυτών των προδιαγραφών για τα ανθρώπινα δικαιώματα μέσω νόμων, πολιτικών και πρακτικών. Αναφέρουν την πρόοδο τους, κάνοντας περιοδικές εκθέσεις στα όργανα των επίσημων κατά περίπτωση διεθνών κειμένων. Φορείς ελέγχου, όπως οι ομάδες για τα ανθρώπινα δικαιώματα, συμβάλλουν επίσης στην παρακολούθηση της προόδου.

Είναι αυτονόητο ότι οι πολίτες πρέπει να γνωρίζουν και να εκτιμούν τα ανθρώπινα δικαιώματά τους και να σέβονται αυτά των άλλων. Πρέπει να κατανοήσουμε τις νομικές ευθύνες των κυβερνήσεών μας να εκπληρώσουν τα δικαιώματά μας. Θα πρέπει να εκτιμήσουμε τις ηθικές ευθύνες των πολιτών να αγαπάνε και να σέβονται τα ανθρώπινα δικαιώματα στην καθημερινή τους ζωή. Η γνώση και η διάθεση να γνωρίζει κανείς και να προασπίζεται υπεύθυνα τα δικαιώματά του και τα δικαιώματα των άλλων αρχίζει νωρίς στη ζωή: στις οικογένειές μας, στα σχολεία μας και στην κοινότητά μας.

Οργανισμοί των Ήνωμένων Εθνών, όπως το Γραφείο του Ύπατου Αρμοστή για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, η UNESCO και η UNICEF, μαζί με διακυβερνητικούς οργανισμούς, όπως το Συμβούλιο της Ευρώπης και εθνικούς οργανισμούς ανθρωπίνων δικαιωμάτων, κάνουν αναφορά στην Εκπαίδευση για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα προτείνοντας συγκεκριμένα ότι θέματα σχετικά με τα ανθρώπινα δικαιώματα πρέπει να αποτελούν μέρος της εκπαίδευσης.

Η εκπαίδευση για τα ανθρώπινα δικαιώματα έχει τόσο κανονιστικές όσο και νομικές διαστάσεις. Η νομική διάσταση ενσωματώνει την κοινή χρήση του περιεχομένου σχετικά με τις διεθνείς προδιαγραφές για τα ανθρώπινα δικαιώματα, όπως αυτές ενσωματώνονται στις συνθήκες και τις συμβάσεις στις οποίες οι χώρες μας έχουν δεσμευτεί. Οι προδιαγραφές αυτές περιλαμβάνουν ατομικά και πολιτικά δικαιώματα, καθώς και κοινωνικά, οικονομικά και πολιτιστικά δικαιώματα. Τα τελευταία χρόνια, τα περιβαλλοντικά και τα συλλογικά δικαιώματα έχουν προστεθεί σε αυτό το εξελισσόμενο πλαίσιο. Αυτή η προσέγγιση η προσανατολισμένη στον νόμο αναγνωρίζει τη σημασία της παρακολούθησης και της λογοδοσίας στη διασφάλιση του ότι οι κυβερνήσεις υποστηρίζουν το γράμμα και το πνεύμα των υποχρεώσεων για τα ανθρώπινα δικαιώματα.

Την ίδια στιγμή, η HRE είναι ένα κανονιστικό και πολιτισμικό εγχείρημα. Πρόκειται για ένα σύστημα αξιών που βοηθά όλους να προβληματιστούν σχετικά με τον βαθμό στον οποίο οι καθημερινές εμπειρίες τους είναι σύμφωνες με τα πρότυπα και τις αξίες των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Η διάχυση μιας προσέγγισης βασισμένης στα ανθρώπινα δικαιώματα στην εκπαίδευση εξετάζεται αργότερα σε αυτό το βιβλίο.

13. Συγγραφέας: Felisa Tibbitts (2009). Original source: Tibbitts F. (2008), "Human Rights Education" in Bajaj M. (επιμ.), *Encyclopedia of Peace Education*, Information Age Publishing, Charlotte, NC.

Σε σχέση με τη μάθηση στην τάξη, διαδραστικές και επικεντρωμένες στον μαθητή μέθοδοι προωθούνται ευρέως στην HRE, καθώς και στην EDC. Τα ακόλουθα είδη της παιδαγωγικής είναι αντιπροσωπευτικά εκείνων που προωθούνται στην HRE:

- βιωματικά και επικεντρωμένα σε δραστηριότητες: εμπλέκουν την προηγούμενη γνώση των μαθητών και προσφέροντας δραστηριότητες που αντλούν από τη γνώση και τις εμπειρίες τους,
- θέτουν προβλήματα: προκαλούν την προηγούμενη γνώση των μαθητών,
- συμμετοχικά: ενθαρρύνουν συλλογικές προσπάθειες στην αποσαφήνιση των εννοιών, την ανάλυση θεμάτων και την υλοποίηση των δραστηριοτήτων,
- διαλεκτικά: απαιτούν οι μαθητές να συγκρίνουν τις γνώσεις τους με εκείνες από άλλες πηγές,
- αναλυτικά: ζητούν από τους μαθητές να σκεφτούν γιατί τα πράγματα είναι έτσι όπως είναι και πώς κατέληξαν να είναι έτσι,
- θεραπευτικά: προωθούν τα ανθρώπινα δικαιώματα στις ενδο-προσωπικές και διαπροσωπικές σχέσεις,
- προσανατολισμένα στη στρατηγική σκέψη: κατευθύνουν τους μαθητές να θέτουν τους δικούς τους στόχους και να σκέφτονται στρατηγικούς τρόπους για να τους επιτύχουν, και
- προσανατολισμένα στον στόχο και τη δράση: επιτρέπουν στους μαθητές να σχεδιάζουν και να οργανώνουν τις δράσεις τους σε σχέση με τους στόχους τους.¹⁴

Η εκπαίδευση για τα ανθρώπινα δικαιώματα στο πρόγραμμα σπουδών πολλών χωρών διασταυρώνεται με την αγωγή του πολίτη, με τον ένα τρόπο ή τον άλλο, λαμβάνοντας τις βασικές έννοιες της εκπαίδευσης για την ιδιότητα του πολίτη και εφαρμόζοντάς τες πιο καθολικά και κριτικά. Οι γνώσεις σχετικά με βασικές έννοιες και γεγονότα, καθώς και με ζητήματα της πολιτικής (προ)διάθεσης και τις δεξιότητες του πολίτη εφαρμόζονται στους τομείς της παγκόσμιας κοινωνικής ευθύνης, της δικαιοσύνης και της κοινωνικής δράσης.

Επιπλέον, η εκπαίδευση για τα ανθρώπινα δικαιώματα ενισχύει σαφώς την κοινωνική ευθύνη και τη δράση μεταξύ των μαθητών. Ωστόσο, η HRE κινείται πέρα από την προώθηση της συμμετοχής ως στοιχείο της αντιπροσωπευτικής δημοκρατίας διαχέοντας τέτοιες δράσεις κατά μήκος ενός φάσματος δικαιωμάτων. Η ανάληψη δράσης μπορεί να αποτιμάται εγγενώς ως άσκηση ατομικών δικαιωμάτων. Τέτοιες δράσεις μπορεί επίσης να συμβάλουν καθοριστικά στην αντιμετώπιση της καταπίεσης ή η αδικίας.

Το ευρύ κανονιστικό πλαίσιο της HRE και το ευρύ φάσμα των πιθανών μαθητών έχουν οδηγήσει σε μια μεγάλη ποικιλία ως προς τους τρόπους με τους οποίους έχει εφαρμοστεί η HRE. Αν και η HRE ορίζεται από το καθολικό πλαίσιο των διεθνών (και ορισμένες φορές περιφερειακών) προδιαγραφών, τα ειδικά θέματα και οι εφαρμογές τους εξαρτώνται από τοπικά και εθνικά πλαίσια. Επιπλέον, η εκπαίδευση για τα ανθρώπινα δικαιώματα στα σχολεία είναι προσαρμοσμένη στην ηλικία των μαθητών και τους όρους των εθνικών / τοπικών εκπαιδευτικών πολιτικών και τα σχολεία.

Τα ζητήματα και το περιεχόμενο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στα σχολικά προγράμματα μπορούν να λάβουν τη μορφή διαθεματικών ζητημάτων που επιβάλλονται από την εκπαιδευτική πολιτική ή μπορούν να ενσωματωθούν σε υφιστάμενα μαθήματα, όπως η ιστορία, η αγωγή του πολίτη, οι κοινωνικές ή οι ανθρωπιστικές επιστήμες. Η HRE απαντάται επίσης σε καλλιτεχνικά προγράμματα και σε μη τυπικές ομάδες ή σε ειδικές εκδηλώσεις που λαμβάνουν χώρα στα σχολεία.

Όπως συνιστά το Συμβούλιο του Ευρωπαϊκού Χάρτη για την Εκπαίδευση για τη Δημοκρατική Ιδιότητα του Πολίτη και την Εκπαίδευση για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, αυτές οι εκπαιδευτικές περιοχές συνδέονται στενά μεταξύ τους και αλληλούποστηρίζονται. Διαφέρουν στο επίκεντρο και το πεδίο εφαρμογής και όχι

14. ARRC [Asia-Pacific Regional Resource Center for Human Rights Education] (2003), "What is Human Rights Education", *Human Rights Education Pack*, ARRC, Bangkok.

στους στόχους και τις πρακτικές. Η Εκπαίδευση για τη δημοκρατική ιδιότητα του πολίτη επικεντρώνεται κυρίως στα δημοκρατικά δικαιώματα και τις υποχρεώσεις και την ενεργό συμμετοχή, σε σχέση με το πολιτικό, κοινωνικό, οικονομικό, νομικό και πολιτιστικό τομέα της κοινωνίας, ενώ η εκπαίδευση για τα ανθρώπινα δικαιώματα ασχολείται με το ευρύτερο φάσμα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και θεμελιωδών ελευθεριών σε κάθε πτυχή της ζωής των ανθρώπων.

Όπου η HRE και η EDC συνυπάρχουν σε ένα σχολικό περιβάλλον, αλληλοενισχύονται. Η International Education Association (IEA) Civic Education Study εκδόθηκε το 1999, και χρησιμοποιήσε δεδομένα που συλλέχτηκαν από 88.000 14τραχονους σε 27 χώρες.¹⁵ Πραγματοποιήθηκε μια ανάλυση για να εξεταστούν οι διαφορές μεταξύ των χωρών όσον αφορά τις γνώσεις των μαθητών σχετικά με τα ανθρώπινα δικαιώματα σε σύγκριση με άλλες μορφές της πολιτικής γνώσης και τις στάσεις των μαθητών σε σχέση με την προώθηση και την άσκηση των δικαιωμάτων του ανθρώπου.

Η ανάλυση έδειξε ότι οι εμπειρίες των μαθητών σε σχέση με τη δημοκρατία στο σχολείο και με διεθνή θέματα είχαν θετική συσχέτιση με τις γνώσεις τους για τα ανθρώπινα δικαιώματα. Παράγοντες που θα μπορούσαν να ονομαστούν "δημοκρατία στο σχολείο" είχαν σημασία για τη στάση μεμονωμένων μαθητών σε σχέση με τα ανθρώπινα δικαιώματα. Η ανάλυση των δεδομένων της IEA επιβεβαίωσε ότι οι μαθητές που έχουν τη μεγαλύτερη έκθεση στην πρακτική των δημοκρατικών ιδεώδών στις τάξεις και τα σχολεία τους είναι πιο πιθανόν να κρατήσουν θετική στάση για τα ανθρώπινα δικαιώματα. Επιπλέον, οι μαθητές με περισσότερες γνώσεις σχετικά με τα ανθρώπινα δικαιώματα είχαν πιο συχνή εμπλοκή με διεθνή θέματα και είχαν ισχυρότερα πρότυπα για τη συμμετοχική ιδιότητα του πολίτη, και ήταν πολιτικά πιο αποτελεσματικοί.

Τα σχολεία που με τον ένα ή τον άλλο τρόπο προσφέρουν EDC και HRE εξοπλίζουν τους μαθητές με εφόδια για να γίνουν ενδυναμωμένοι και υπεύθυνοι πολίτες που γνωρίζουν και απολαμβάνουν τα δικαιώματα και τις ελευθερίες τους.

---

15. Torney-Purta J., Barber C. H. and Wilkenfeld B. (2008), "How Adolescents in Twenty-Seven Countries Understand, Support and Practice Human Rights", *Journal of Social Issues*, 64: 1.